

LO XALAT

OM ell no se 'n trobaria pas cap mes: ni per l'aixerit, ni per lo diligent, ni per lo bon tracte, puig sap considerar tan bê á las personas com á las bestias que té á la seva comanda; y á després y atent, no hi ha qui 'l guanyi.

Té un enrahomar ab una pronuncia tan xamosa, y sense pensarlos treu uns acudits tan graciosos, que desseguit se capta las simpatias dels que s' hi relacionan per primera volta.

Quan pera passar un dia de *granya*, ó pera resoldre algun assumpto particular me 'n vaig al poble dels meus ascendents, al baixar del carril, encara que hi hagi competencia y 'ls altres portin més barato, no sé pas anar á cap més cotxe.

Lo que ell diu:

—Tots aquets que volen enfonzar als altres no fan més que caure en descrèdit, treyentse 'ls ulls en lloch de senyarse. Deu me 'n reguart de llevalshi cap falts testimoni, ni de pendrelshi la parroquia ab malas arts y mesquins conceptes. ¡Com que no soch mica envejós! A més tots havém nascut en lo mateix poble; junts nos entreteniam á l'estra quan eram xicots; plegats feyam ball d'any per la festa major, y en resumidas *cuentqs*, tots necessitén guanyarnos la vida. Pero si que no m' agrada portar á las personas com si anessin pel

carrer d' Amargura, ahont lo fill de Deu hi va caure tres vegadas. Quan jo meno 'l cotxe va més llatí que si la terra fos sabó de pedra y més segú que si estés immòvil: sembla una bassa d' oli; ni sotrachs ni decantaments trontollan ó esparveran als passatjers, y per mal engravat que 'l camí estigui, jo 'ls porto com si anessin pel palmell de la mà. Que coloquin una fbojola plena d' aygua al imperial y faig posta que al arribar á *puesto* no s' haurá vessat ni una gota. ¡Revalutalist! ¿Qué's diría del *Xalat* si una sola vegada marejes á las personas que ab tota confiansa se li entregan? ¡Deu me valga! M' estimo jo més l honor de la meva fama, que no pas deixar las passatjers á casa masegats y cruixits de tan trasbalsarlos pera arribarhi un minut abans que 'ls altres. Lo qui 'm confia la seva persona no s' ha de confessar, ni té de combregar, ni fer testament per por d' un volch: jo 'l conduheixo tan recatat com si fos una joya, que no altra cosa es un marit pera la muller que l' estima y on pare pera 'ls fills que 'l respectan. No 'm perdonaria may que per culpa meva hi haguessen viudas y orfens, jo que tan estimo á la dona y als menuts, que semblan una niarada, ¡pobrets!

D' aquesta manera 'm parlava 'l *Xalat* una vegada que no tenia prou cotxe pera 'ls viatjers que li prenian al assalt, y 's disputavan un pam de lloch com si fos lo de la gloria.

Y es que ell ho fa tal com ho diu: no pensin pas que aixó sian fantasías ni ganas d' alabar lo de la meva part, no: es lo cotxero més bon minyó y més honrat de tots los que coneix. Tracta al bestiar d' un modo tan fi, que no tindria pas més atenció pera la seva familia; perdonin la comparansa, pero son sas mateixas paraules.

Y es de veure com los animals, cada cop que 'ls senten s' esparvillan y fan lo cap viu, adressan las orellas y 's bellugan y sacsejan los picarols, animant la quietut del camí que tan aviat passa entremitj de vinyas, que alegran la vista ab sos pàmpolsverts y ufanosos estesos sobre 'ls penjolls de rahims, com atravesa lo bosch que espargeix fresca sombra y omple l' ayre de las olors reinosas dels pins y de las tendres y saludables dels romanins y fonolls que aixamplan los esperits.

Quan s' escau á comensar una baixada, desseguida apreta 'ls frens contra las rodas ab tanta precisió y trassa que may lo vehícul empeny al bestiar, y al ésser al terme de la costa, los alleugereix tan á temps, que 'ls animals, per son propi impuls, prenen las embestida y ravents con un llampech, en un tancar y obrir d' ulls se plan-tan dalt.

En ocasions aixís es de veure y sentir al *Xalat*; està en lo seu element. Comensa à parlar ab lo *Moreno* y ab lo *Pitero*; à l' un li dona ayre à l' altre li reprimeix la fogositat, als de devant los encarriila cap al mitj de la carretera, si fan lo boig acostantse massa à la banqueta: à mida que anima al bestiar també s'entusiasma él; y erida y s'alsa, y ab la brusa ficada dintre la faixa pel devant, volejantli pel darrera, ab las riendas à la mà esquerra y à la dreta las xurriacas, fentlashi descriure mil dibuixos y espirals, que al fondres deixan anar l' espeltech que ressona per dintre 'l bosch y pels marges de la riera y 'ls reperteix l' eco per totes las afraus de la encontrada.

¡Quinas emocions més agradoses causan als viatgers aquells moments en que 'l *Xalat* se desfoga! Totas las conversas s' interrompeixen: los que dormen, ensopits pel soroll del cotxe y la monotonía del viaje, se deixondan de la son; los ulls, brillants per la animació, se fixan sobre 'l cotxero; las caras reflectan y prenen las variacions que la admiració las hi estampa, y tothom queda en suspens, fins à arribar al cap d' amunt de la pujada, ahont mil enhorabonas premian lo ben desempenyat treball del *Xalat*, que deixant que 'ls caballs vagin al pas, salta à terra, se posa la tralla voltantli 'l coll y penjant per sobre 'l pit, segueix lo cotxe tan aviat al costat com al darrera, ribent y bromejant ab los passatgers, mentres caragola un cigarret, l' encen ab mistos d' esca, y se 'l fuma ab molta més satisfacció que un aburrit de no fer res se fuma una breva pera entretenirse en fer alguna cosa.

Després, quan coneix que 'ls viatgers s' afadigan de la marxa pausada del bestiar, necessari per altra part pera descansarlo una mica, torna à ocupar lo seu lloc, que si 'l cotxe va ple, per poch que 'n tinga, ja li basta.

Arria altra volta als caballs, y ab pas seguidet, que ja hi están acostumats, arrastran llisquent lo cotxe fins à arribar al poble, que ja 's veu d' un tros lluny abans d' entrarhi, per un bossí de carretera vorejat de pollis, que 'l diumenge serveix de passeig.

Tan bon punt es al peu de las primeras casas del poble, quatre xivalets rossos com un fil d' or, rojos y frescos lo mateix que una rosa, y més enjogassats que un aucellet amansit, surten à rebre al *Xalat*, que aixís que 'ls veu ja 'ls renya ab la rialleta als llavis, pera que s' apartin y evitar una desgracia que l' ompliria de desconsol.

Atravessa 'l cotxe alguns carrers y de cop se fica dintre una gran entrada sense empedrar, sota quin cobert s' hi distingeix la estable al cap-de-vall, adornadas las vigas ab penjolls de trenyinas, que 'l *Xalat*

no vol que treguin per certa preocupació respecte á la bona salut del bestiar, y encatifada per un gruix de palla, que priva als caballs, quan s' hi ajauhen, de la fredor de la terra.

Allí para l' cotxe y 'ls passatgers baixan, despedintse del *Xalat* á mida que 'ls hi descarregan lo fato si 'n portan y la seva muller va cobrántloshi l' assiento, y la caualleta, movent gatzara, s' apodera dels animals, després de desguarnirlos lo mosso, y 'ls conduheixen á la menjadora, seguintlos aquells com manyagas ovellas, tot ventantse ab la cúa las moscas que 'ls atormentan y amohinan ab las picadas y l' burgit que aixecan com si sempre estessin de mal humor.

Allavoras lo *Xalat*, se treu de darrera la orella lo clavell ó l' brot de marduix que ha culit en lo jardí de la estació y acompañantlo ab una amoreta de las sevas ne fa present á sa muller, que agradada de la galanteria, després d' olorarlo ab fruició, se l' coloca demunt del pit com si fos la més bella joya.

Llestos de la tasca del viatje, entran á la casa abont ja troban l' esmorzar amant sobre una taula al mitj del menjador, cuberta per las estoballas blancas com la neu, y ben guarroïda per la vaixella brillant de tan neta, convidant tan bonich com senzill aparato á sentarse al voltant de la taula, y mentres lo paladar se recrea ab lo bon gust dels menjars, los ulls s' alegran veient per l' ampla finestra lo tros d' hort ple del be de Deu que 'l *Xalat* s' entreté en conreuarhi, los moments que li deixa lliure la vaga dels viatjes.

¡Quina satisfacció vaig sentir lo dia que per complaure al *Xalat* prenguí part en lo modest desdejuni ab que 'm va convidar! Las atencions de la seva muller, lo bon appetit dels xivalets que 'm miravan de reull mitj avergonyits per la meva presencia, la franca expansió del cotxer que semblava gosar doblement al tenirme al seu costat, la curiositat y pulcritud dels mobles y 'ls objectes dels escudellers, y la simetria ab que estavan colocats los plats y 'ls gots en l' armari raconer, ressaltant tot sobre la fresca y simpàtica pintura de las parets, quals relleus y colors atemperava la mitja llum que venia per la finestra per entre la usanosa parra moguda de tant en tant per l' oreig, com si ab sos petous s' extremis amorosida, tot influïa simpàticament en lo meu esperit, que 's banyava enamorat en aquella atmósfera de salut y alegria, que tan be encoratja las forças malgastadas en lo trasbals de la vida de ciutat ó consumidas en lo treball ó en los negocis.

Entussiasmat y al mateix temps conmogut per aquella pau y tran-

quilitat, exemple de las patriarchals costums de la societat forana, no vaig poder estarme de dirli:

— ¡Vos si que sou felis, *Xalat*!

— ¡Qué vol ferhi! va respondrem com si aixó de la felicitat no tingüés per ell cap importància. Cadascú té las sevas penas: sin embargo, à mí, que sembla que no 'm falti res, me condol à vegadas lo veure que 'ls altres no se la passan tan bé com voldrian. Y no es pas que no tinguin lo que 'ls hi bastaria; es que no saben contentarse ab la sort y viuhen frisosos, envejant com lo bras si tenen com la mà. Veu, abans que no hi havia 'l carril y per lo tant no 's parlava de la carretera de la estació al poble, jo era un pobre carreter que feya viatges à la ciutat, malgastant pel camí-real lo preciós temps de la joventut. A mí que m' agrada 'l moviment y 'l burgit y 'l bon tracte de las personas, m' aburría alló de passar horas y horas que se 'm feyan lo doble llargas de lo que son, entre 'l sol y la pols del estiu, y 'l fret, la pluja y 'l fanch del hivern, no més relacionantme ab lo bestiar que no 'l podia treure del pas calmós acostumat, empleant dos días en un viatje que avuy se fa en dues horas. Desseguida que vaig veure plantar los ferros del carril y aixecar las parets de la estació, va semblar que 'l cor se 'm aixamplava y 'l cap se 'm esbargia. Aquesta es la hora de provar la teva sort, *Xalat*, deya cada dia al ficarme al llit, y com encara no tenia ningú ab qui esplayarme, consultava ab lo coixí la idea que se m' havia ocorregut de comprar un cotxe nou de *trinca* y fer lo survey de la estació al poble y vice-versa, dedicantme à portar personas en lloch de trasbalsar sachs de blat y borts de vi com fins allavoras. Tal dit tal fet: lo mateix dia que 'l tren nos visitá per primera volta, lo poble estrená la nova carretera y 'l *Xalat* lo seu cotxe, que ja va ser petit pels molt curiosos que volgueren pendre part en la festa. ¡Quin tribull! ¡quina gatzara! ¡quina alegria! Quan la campana de la estació y 'l xiulet de la máquina resonaren per primer cop per totas las afraus de la encontrada, com veu de progrés que venia à deixondirnos l' ensopiment que 'ns arraulia, vaig tirar la gorra en l' ayre, acompañant l' acció ab un ¡visca! que fins los sorts lo sentiren, y pera donar cumpliment à la meva satisfacció, duguí de franch à quants capigueren en lo cotxe.

D' allavors ensá tot m' ha anat ve *la popa*; he remontat la caseta dels meus pares, hi he afegit la cuadra y la estable; tinch un altre cotxe pera 'ls días de molta pressa, no se m' ha mort cap animal; m' he casat y l' amor m' ha donat los quatre xivalets que aquí veu y son la meva delicia, y que si la sort m' afavoreix com fins ara,

á tots los hi vull donar carrera, á tots menos al gran, que ha de ser lo *Xalat* de dema, quan lo d' avuy ja no puga rosegar las crostas.

Si aixó es la felicitat, que Deu me la conservi, y sino que 'm dongui lo que bé li sembli, puig molt al revés dels altres, ni envejo res á ningú, ni demano més de lo que 'm pertoqui...

Acabat l' esmorzar ab que va obsequiarme ab tan bona voluntat, vaig despedirme del *Xalat*, de sa bonica y honrada muller y de sos petits, que romput lo glas del temor y de la reserva, me voltavan esplicantme mil ignocencias, mentres lo canari y la cadernera s' afanyavan en xerrotejar per fer més alegres tots los moments d' aquella ditzosa família que m' ompla d' atencións cada vegada que vaig al poble.

Si alguna vegada tenen vostés necessitat d' anarhi no deixin de pujar al cotxe del *Xalat*; es aquell que repenjat en la tralla bromeja ab lo mosso de la estació que pren las tarjetas, de cara morenà y viu llambregar, patillas espessas y negras, mocador lligat al cap, lo clavell ó brot de marduix darrera la orella, un anell passat á la corbata, blusa escotada de vias vermellosas, faixa mostrejada, calsas amples de vellut y espadenyas de cinch betas...

No poden pas errarlo.

SIMON ALSINA Y CLOS.

LO CARRER DE LA BALLESTA

TRADICIÓ

Era la primavera del any del Senyor de 985 y lo Compte Borrell II reposava tranquilament de sas campanyas, dins sa noble ciutat de Barcelona, quan vingué á sa noticia que un nombre no molt considerable de alarbs venia pera atacarla. Cregué Borrell que lo millor que fer podia era anarlos a escometre y desbaratarlos avans no rebessen reforços, y al efecte, juntá als més ardits cavallers, y comanant sa estimada ciutat á sa esposa Eimeruts, surti de ella á la matinada.

Passá lo dia y passá la nit, y á la Comtesa cap nova li arrivava de son espós ni de sas meynadas; tota anguniosa sortí matí de matinet á voltar la ciutat (1) vigilant si tot estava á son siti y prevenintse per

(1) Lo perímetre de Barcelona agafava allavoras desde un xich més avall del carrer de las Trompetas fins als quatre cantons del Call per un costat, y per l' altre, desde la Plassa Nova, en la que encara's poden veure part de las torres que estavan adjuntas á la muralla, fins á la baixada del Rey Gomir, en qual baixada á mitjans d' aquest sigle hi havia una y gran bella casa que, segons dir de la gent havia format part del palau del monarca que doná'l nom al carrer-devallada. En ella hi havia sitis pregons que'n deyan las presons del rey moro, é inmensas galerías sostingudas per robustas columnas coronadas de capitells dintre un dels quals, segons la tradició, hi amagá la corona lo rey Gomir avans d' abandonar la ciutat.

qualsevol atach que intentessen los agarens, puig molt se temia al veure la tardansa del retorn del Comte, que algun dany no li hagués previngut.

Sobte, y al passar per una plassa no lluny de la muralla oí part devall y fòra d' ella gran brugit, y una cosa enjegada per una ballesta vingué á caure á sos peus.

Era la testa de un dels cavallers que lo dia avans havia sortit ab lo seu marit.

Sorpresa y esglayada estava ella y tots los que la accompanyavan, quan un altre cap enviat del mateix modo y forma, reboti en mitx la plassa, y derrera d' aquell un altre y'un altre fins á cinccents que eran los caps d' en Borrell (1) y dels seus cavallers.

Héus aquí lo que havia passat.

Quan lo Comte sortí de la ciutat, caminá junt ab los seus per gran estona sens haver trobat ni rastre del enemich, mes de prompte, uns quans dels seus cavallers caygueren en terra mortalment ferits. Giràrentse part derrera los nobles senyors per fer cara al enemich que tras cantó 'ls surtia, mes allavoras, una pluja de saljetas 'ls copsá per tots costats.

Amagats los moros dintre de espesa boscuria havian deixat passar als cristians, sense que aquests se'n adonesssen, y enviant secret avis als moros que més amunt los atenyian també, se 'ls tiraren sobre tots al plegat, cullintlos entre mitx.

Sens lloch ahont parapetarse y sens esperansa d' ajuda, lo Compte procurá guanyar lo Castell de Guanta pera desde alli resistir á la morisma, més lo castell no era pas una fortalesa inespugnable, sas murallas tenian ben poca consistencia y 'ls defensors eran pochs.

(1) Recients investigacions senyalan lo regnat del dit Comte fins al 992; lo mateix trobem consignat en la tradició de las monjas de Sant Pere de las Pueras, la que diu, y consta en escrits que's guardan en son arxiu que lo dit Sobirá se refé d' aquest malestruch afer y tornant á foragitar als moros, arregló y habilitá de nou lo convent donantli á sa filla per Abadessa. Mes aquí 'ns atenim á lo que diu eixa llegenda de la que y en lo mateix sentit nos ne parla en Pujades y altres historiadors. En quant á lo que fou de la ciutat, tampoch estan acordes los parers, puix mentres uns sostenen que Eimeruts la defensá fins á la vinguda del fill del seu marit y de sa primera muller Letgarda, lo Comte Ramon Borrell, que era á ferlos la guerra; altres diuhen y ab ells també algunas tradicions, sent una de ellas la ja mencionada de las monjas de Sant Pere, que caygué á mans d' Almanzor, quals tropas la saquejaren per espai de tretza dias, cosa que també consigna lo Sr. Aulestia en sa «*Historia de Catalunya*.»

Los murs caygueren, y los caps dels cavallers caygueren ab ells.
En lo siti que tingué lloch la sanguina hecatombe, no hi queda avuy
pedra sobre pedra, sens dubte han anat cayent al pes de sa vergonya
per no haver sapigut defensar als cristians senyors.

En la plassa ahont varen tirar los caps, s' hi edificá més endavant
una Iglesia que avuy en dia encara existeix sots la advocació dels
Sants Just y Pastor.

Quan més després s' engrandí la ciutat, y entrá á formar part d'
ella lo lloch desde l' que s' havian enjegat testas, s' hi construí un
carrer que fou anomenat «Carrer de la Ballesta» que ab corruptela del
temps, ha vingut á parar en «Carrer de Basea» (1).

MARIA DE BELL-LLOCH

(1) Balaguer, «Historia de Catalunya.»

PER LA VIDA...

ADA any al mateix temps haviam de plànyer idènticas calamitats; impulsats los uns pel lucro y los més per la necessitat, se deixavan cárer los pagesos de ma vila en la sempre recriminable afició de plantar tabaco en sas respectivas terras. Més cóm no ferho aixís? Com era possible que no s' abandonés al perill l' infortunat pagés que veya transcorrer d' un á un los anys, sens que en la major part d' ells una batuda de blat omplis los graners de sa desmantalada esgolfa, ni una gota de ví remullés las assedegadas botas de son celler?

Un home dels més travalladors de la vila á qui tan sols se 'l podia afrontar de desgraciat sigué víctima de aytal tentació. De la quinta d' aquell any n' bavia de formar part la savosa soca que sostenia l' arbre de la seva família, son únic fill. Sens ell quedava deserta aquella llar que ab sas alegroyas conversas animava, deixant sa ausència en un estat tal á sos vellets pares, que més de quatre voltas hauríen petit fam. Aqueixas y altras tan tristas reflexions tenian tron-tollada la pensa del malaltís Jordi obligantlo á buscar una favorable solució que no trobava.

Un dia d' aquells que la intensitat del fret fa recullir als vellets á sas casas assentadets un [enfront del altre á la vora del foch, deya en Jordi á sa muller:

—Escolta Mariona, tentat pel mal esperit ó no sé per qui, m' ha vingut un pensament que podria ésser molt bé la nostra salvació.

—Ay, esplicat fill.

—Bé donchs: tú sabs que en mitj de la nostra miseria l' únic que 'ns embolla la tranquilitat es la redempció del nostre fill, y are m' ha acudit un medi per lo que 'l podríam ben lliurar.

A lo que contesta mitj plorosa la Mariona.—No es per nosaltres tanta sort.

—Bé dona bé, ja veurás aconsolat y escolta. Pochs días enrera jo y en Felissó varem arrencar aquell cuadro de cols que ja pòcas n' hi quedavan y aixís com tenia intenció de plantarhi un grapat de bròquis, hi posaria unas quantas motas de tabaco de qual producte, acompañyat de las set doblas de quatre que té arreconadas lo pobrot del meu germá, y que ja las hauria de tenir pera no deixàrmelas, reuniríam los malvats diners que fan la nostre intranquilitat.

—¡Que dius are Jordi! No sabs tú que es un robo aixó de plantar tabaco?

—No m' afrontis Mariona, es que per ventura no 'ns roban á nosaltres? No val més un fill y ab las circumstancies del nostre que dos ó trescents duros? No; estich decidit, no desbaratis mon intent tractantme de lo que no soch ni jamay he sigut. Tinch aixó pensat y no 'm vinguis ab cuentos; ho faré.

Desd' aquell moment ja no feu res més de bó la Mariona, se recordava del escarmient que sentia contar á son avi y preveya lo que al seu ilusionat marit havia de passar. Prou procuraven desvanéixerla tan en Felissó com son pare alabantli cada dia l' ufana ab que creixia, més era tant lo que creya ab los consells de sos passats, que sols contestava á sas animadas conversas y rialleras ilusions:

—Jo seré la que ho ploraré!

¡Pobrets! com tota alegria, poch temps los durá; quan ja lo tabaco usfanós aixamplava sas fullas, quan ja veyan al èxit coronar lo perillós de la seva obra, quan creyan apartarse per un moment dels brassos de la desgracia, fou quan s' hi trobaren més fortament abrassats.

Cada dia ó la major part d' ells los passava en Felissó desvivintse ab cuydados pera fer arribar á aplech de bé lo que l' havia de guardar al costat de sos estimats pares. Entretingut ab aqueixos estava un

dia quan vegé apareixer en la més alta cima del encontorn una colla de carabiners, que com sangrentas áligas temps ha vigilavan sa presa. De moment, no donantse compte de lo que per ell passava, duplava si defensarse ab la fermesa propia de son carácter ó si abandonar lo camp; mes comprenent més tart que sa valentia hauria sigut temerària, decidi anarsen á tota pressa á contarho á sos pares, encara que 'ls sembrés d' aquest modo un interminable desconsol.

Prou greu sapigué als carabiners la escapada de 'n Felissó, puig no contents de desfogarse en son element arrencant, destrossant d'una en una quantas motas de tabaco trobaren, convertint aixís aquella verda parada en un desolat cementir, desitjavan la vanagloria de portar detingut entre ells lo fadri que per son semblant mostrava esser lo més sapat de la vila.

Ni animat per un esperit maligne hauria fet més vía envers sa casa en Felissó. Ja era cap al tart; sos dos vellets pares estavan en idéntichs llochs y compostura y tal volta comentant lo mateix del dia en que intentaren sa perdició. Tan soptats quedaren de la arribada de son fill més aviat que de costúm y ab una suhor que á dolls devallava per son rostre, que 'ls semblá abdós esser sorpresos per una mateixa visió. Mes ben prompte conequeren que era realitat lo que 'ls paregué un ensomni; lo qui estava estinellat en lo banch-escó era lo seu fill, que entre esbusechs tant sols deixava entendrer las paraulas: carabiners... carabiners... No necessitá esforsarse gayre pera férlos-hi entender: sa mare, prou los ho avisava, y son pare que apesar de sa forsada alegria preveya lo cop, també ben prompte l' entengué.

Lo carácter de 'n Jordi no era aproposit pera fer demostracions de tristesa ni comentar per aquí y per allá lo succehit. Prou feyna tingué en prodigar á sa pobre Mariona lo consol que ell no tenia. Lo temor de las indiscretas frases de consol que en semblants cassos acostuman á donar los més ó menos amichs, li feyan l'efecte d'afronts á sa tacada honra. Aixó y la vergonya fins d' esser mirat, lo retenian en sa casa pera esperar allí la visita de sos opresors. No 's feu esperar; al ensendemá á mij demati atravessavan lo portal d' aquella desconsolada casa una parella de carabiners, que accompanyats del agutzil y ab lo corresponent auto del jutje, venian á sa detenció. Lo Jordi mateix sortí á rebrels dibentlos després de tornáls hi lo Deu vos quart.

—Abans d' esser vostre deixeume renunciar lo meu.—

Y dirigintse á son fill que, situat en lo cap de la escala lluytava ab la idea de no poguer venjar y arrencar d' aquells butxins á qui li doná 'l ser, li digué:

—Fill, besa la mà á ton pare.—

Y la Mariona (pobre Mariona! no poguent aguantar ja més se penjà al coll de son marit y en lo mateix lloch ahont se donaren lo primer bes al arribar casats de la Iglesia, allí estampá en sa ja clivel·ladas galtas... potser lo derrer. A no ser per un esfors de coratge de 'n Felissó que l' obligà á arrancar d' una estribada á sa mare dels brassos de son pare, prou feynas s' haurian vist pera desfer aquell tan tràgich com amorós nú.

Una, una sola llàgrima s' escapá dels ulls d' en Jordi pera perdres en las clivellas de sa afligida cara al ensemgs que exclamava:

— Ditxós qui al sortir per darrera volta de sa casa, ho fa dins la caixa.—

Com era d' esperar lo camí que emprengueren al sortir de sa casa fou lo del Castell de Pilat. (1) Sino un génit tant valent com lo seu hauria pogut aguantar fins aquell extrem. Aixís com lo vil criminal no para fins que ha explicat á cada un de sos companys de presó lo fet que l' ha portat á aquell suplici, atribuibint sempre la culpa ó al lagredit ó al tribunal que l' jutja, en Jordi no; l' aposento que escull ia arribar, ja fou lo peu d' una la més arreconada escala del presidi, ahont passava horas y días pensant y callant. Si un moment abondonava sa trista posició pera assistir en aquell sopar ahont tots menos ell eran Judas, en son entorn tan sols sentia conversas abominables unes, esgarrifosas altres y deshonrosas totas. Com era possible donchs que un home tan honrat sobrevisqué á tanta infamia? Ben prompte s' apoderá d' ell una especie d' hipochondria que havia de tenir un tant trist com esperat si.

Ja realisá son intent.

En Felissó no serví al Rey... Pochs días després se 'n Iliurava per fill de viuda.

F. CARBÓ.

(1) Denominació vulgar del presidi de Tarragona.

Si las penas del meu cor
otas traguessen florida,
no hi hauria cap jardí
de mes flors, ni mes matíos.
De las que n' hi hauria més
seria de las pús tristas,
sensitivas y passions
margaridoyas y viudas.
De lliris de blanch de llet
ben pochs se n' hi trobarian
menjats com foran pel gram
que per tot hi creixeria.
Pensaments fóranhi á mils,
mes tots marcits ans d' obrirse
y de rosas dos ó tres
per fer més dol á la vista.
Violers grochs, tot voltant
del jardí á plé hi floririan
mes entremitg dels seus brots,
hi granarian ortigas.
Poca menta, molt marduix,

y argentada sempreviva
y fins algun esbarser
hi trauria sas espinas.
Mes al mitg de tot aixó
entremitg d' una bardissa
bardissa de gavarrers
y de morers de bardissa.
Sota las brancas de baix
en un bell clotet d' argila
si apartesseu lo fullam
un auzell hi trovariau,
aucellet blanch com la llet
que hi cova de nit y dia.
Ell es qui ho anima tot,
ell qui hi dona un xich de vida,
ab son cant planyiu, planyiu
com los gemechs de una viuda.
Son plomissol es tan fí
com la seda no teixida.
Aixeridet es son cap
com lo goig d' una fadrina
y son bech com un pinyó
de violada y coralina.
Mes ay! no aparteu los brots
per véurel que 'us fugiria.
Es esquerp com un masquer.
Dret al cel fugí 'l veuriam
y puig va sortir d' alli
d' alli ja no tornaria.
No 'm deixes may aucellet
mentres, aleni ma vida,
quan al cel te'n tornis tú
avans de fugir avisam.

FRANCESCH PELAY BRIZ.

BESOS

Vaig véurerla jo morta, y en sos llabis
li váreig fé un petó;
y la fredor fugint de son cadavre
desde llavors me vá gelar lo cor.

Váreig toruá á besarla mil vegades,
d' amor estaba foll;
jorat de mil que creya ab ma alenada
poderne fer reviurer lo seu cor.

Y los seus ulls de cel, ahont jo 'm mirava,
també 'ls besí febrós;
ni sos ulls ni sos llabis van obrirse;
la vida de ma vida havía mort.

PERE DE COTS Y SOLDEVILA.

PERSEPHONA

LLEGENDA GREGA

(DE COX)

Al Sr. D. Arthur Osona;
bona amistat.

N los camps d' Enna, en la benhaurada terra de Sicilia, jugava un dia Persephona ab sas companyonas. Era filla de Demeter, tan ben volguda. Cullian flors, roses, lliris y campànulas ab que engarlandar sas hermosas testas. Persephona veié una brillant corola; era una jonquilla, superba, rica, flayrosa, que embaumava la mar, lo cel y terra. Hi va correr, joyosa aná pera agafarla, mes al ferho la terra se li entreobrí é hi va desapareixe.

Un carro ab quatre caballs negres com l' azabetja la esperava y un jove hermós alt, mes de posat trist y pensívول la cullí en sos brassos y va pujarli.—Jo no puch pas somriure, li digué, ni esser alegre, mes jo t' estimo. —Y donant suetada als caballs tot s' enfonsá als profons abims de la terra.

Quan las companyonas arrivaren al indret de la flor temptadora y no trobaren à Persephona fou gran son desespero. Tot lo jorn corregueren adalidas per aquells camps pera buscarla. Quan fou al cap vespre, dolorosas, anaren á dirho á sa mare.

Terrible fou l' esclat de dolor d' aquesta. Cubri son cos ab un vel negre, agafà una antorxa y se 'n anà per mar y terra, per tot lo món, á buscarla. Ningú li 'n donava esma.

Al cap d' uns quants dias trobá á Hécata, (la lluna.)

— Me sabrias dir ıch Hécata! ahont es ma filla.

— Jo no la he vista pas, ni sé ahont pára.

Demeter se 'n va á Hélios, (lo sol.)

— Oh, Hélios, tu que tot ho veus, párlam de ma filla.

— Dolorit só, Demeter, de la tua pena. Jo 't diré que n' és. Hades fou qui s' endugué la teva jovensana pera ferla sa esposa.

Quan ella ho va sentir amarch fou lo seu llanto. No volgué estar més en l' Olimpo y emprengué llarga vía fins á Eleusis, ahont arribá quan lo sol se sonia dins sa copa d' or darrera las blavosas montanyas. Y 's sentá á expremer sas llàgrimas al peu d' una font que brollava en mitj de la frescal herba.

En aquell moment las fillas de Celé, rey d' Eleusis hi arribavan ab sos cánters al cap pera buscar aigua. Quan la veijeron tan trista, tendres, amorosas, se la endugueren á sa casa.

Mes ella tot lo dia plorava y la terra al veurer tan desconsol tota s' entrísti, se despullá de sas flors, de sos fruyts y aromas y 's vestí tota de negre.

L' alt deu del cel Zem (Júpiter) veyent que tot anava á morir si no tornava lo goig á Demeter, envià un missatjer á Hades y li ordenà que retornés á aquella la sua filla.

Hades ho feu, empero avans dongué una magrana á sa esposa; donchs ell sabia bé que si 'n tastava sols una mica, ella tindria de tornarhi, que era lo que ell volia.

Lo carro ab sos caballs negres fou devant de la porta; Persephona hi pujá; y al tramontar lo sol la serra era al peu de la mateixa font, brolladora en mitj de la fresca herba.

Y en ella hi veié una dona tota cuberta d' un vel negre, y comprengué per sos plors que era la sua mare.

Demeter sols ab lo frech de son vestit la va coneixer, li obrí sos brassos, la estrenyé ab tota la sua ànima, y fou tan gran sa alegria com intensa y profonda havia estat la sua pena.

— Oh! Jo no 't deixaré pas més anar. Hades no t' haurá pas més pera durte en sas presons y tristos dominis; ets meva, per sempre.

Mes ella li respongué: — Ma mare, jo 'n so contenta, mes no 'n pot pas esser. Hades avans d' anarmen m' ha donat una magrana y, com que n' he menjat uns grans, tinch de tornarhi. Mes, encara que mon

espós no riu may ni mostra may joya, encara que tot es fosch y trist en son palau, te tanta de dolsor pera mí y 'm vol tant què no só pas gens pesarosa d' estarhi, y m' ha promés de deixarme tornar cada sis mesos en la terra, pera que n' estigui sis ab vos y 'ls altres sis ab la sua companyía.

Demeter n' hagué consol y la terra ho conegué com que altra volta se vestí de gala y tornaren á traure fulla 'ls arbres, brotaren las flors en vius colors y 'ls perfums y escanissas vagaren per l' espay, gronxats com avans, per la dolsa brisa d' una primavera hermosa.

Finit los sis mesos, lo gran carro ab sos caballs negres torná á la porta de la casa de Demeter.

— Adeu ma mare, li digué Persephona, no ploreu pas, jo so estimada, dientre sis mesos tornaré.

Y cada vegada que vé la primavera ella cumpreix sa paraula y á la tardor s' entorna ab lo seu espós, mentres Demeter, aconortada y joyosa, se complau en recordar durant sa ausència aquells hermosos días en que sa filla, tendre, joganera, se deleitava ab sus companyonas, tot cullint flors, lliris, rosas y jonquillas, ab que engarlandar sa testa, en los poétichs camps de Enna, en la benhaurada terra de Sicilia.

Roma s' apoderá d' aqueixa llegenda y 'n feu la tan coneuguda del robo de Proserpina, consemblant per aixó en tot á l' altra.

Los cuentos populars: lo *Trist*, catalá, del Rondallayre, vol. primer, pág. 103; *Linda y la fera*, francés, de M. Leprince de Beaumont (París 1860, pág. 520;) italians, *Bellindia*, de Comparetti, vol. I, pág. 274, *Zelinda e il mostro y L' impietrito*, florentins, de Imbriani (Liorna, 1877, págs. 319 y 421,) *L' Ombrion*, milanés, del mateix Imbriani, pág. 327, *Rusina 'Myperatrici*, siciliá, de Pitré, vol. I, pág. 350, etc., tots son fills de la llegenda grega.

Demeter, com Céres mare de Proserpina, ab sa tristesa es l' hivern; Persephona la llevor, lo grà que germina, la terra que cada mitj any torna á l' esplendor y vida; fins la magrana que en abduas llegendas grega y romana obliga á Persephona y á Proserpina á retornar al regne d' Hades ó Phithon, es en la mitología popular, á causa del gran número de grans que conté, lo més genuí representant de la generació, de la fecunditat y riquesa. (1) Lo pare que cull la flor y ha d' entregar la filla á la fera, lo monstre, etc., y que després cau

(1) De Gubernatis. Mitología de las plantas. París 1878, vol. II, pág. 167,

malalt fins que aquella hi torna, de nostres cuentos populars moderns, la filla que en tots ells desapareix y retorna cada tant temps á donar la alegria á son pare; tot es la alegoria de la terra, de sa gran forsa generatriu ab sa divisió en sas principals estacions, de l' istiu y l' hivern.

FRANCISCO MASPONS Y LABRÓS.

QUADROS AL VIU

LA BRUIXA

I

LA SENYORA CATARINA

Lo que vostés llegirán, mos amichs lectors y mas hermosas lectoras, es cert, puig conech molt á la familia en la qual casa succehi aixó, á la que conto en lo número de mos amichs y per ella he sabut aquesta història. Per desgracia encara succeixen cassos semblants en nostre temps per més que 'l que vaig á relatar succehi á primers del present sicle.

En un dels pobles de la comarca del Panadés en nostre Catalunya, hi ha una casa molt coneguda qual origen se pert en la obscuritat del temps.

Si volen vostés llegir pergamins vells ne trobaràn moltíssims dintre antigas arcas y baguls esculturats y en lletres gòticas casi bé in llegibles: hi veurán escripturas del temps dels reys d'Aragó, en las quals llegirán los titols de la propietat de dita casa ab lo de Burgés, especie de noblesa plebeya qual titol han aplicat ara sense solta los que no saben lo que vol dir.

La instituciò d' hereus en nostra Catalunya ha fet que sas antigas casas plebeyas se conservessin tal volta més que moltas d' altras de titols de Castella, y la que 'ns ocupa era una d' ellàs.

Situada la casa á la entrada del poble era gran, acusant sas fines-
tras plena en sos llindars de pedra picada, d' adornos de testas d'
àngels y garlandas de flors en relleu, l' arquitectura del sige xv ó
principis del xvii.

Una casa tan antiga estava á punt de desapareixer per falta d'
hereus.

Una criatura débil, un nen malaltís era 'l que devia sostenir lo
ram de la familia, pero semblava que aquesta esperansa prompte se
desvaneixeria, puig l' adolescent ab una creixensa rápida amenassava
que una malaltia de pit, aquest flagell del jovent acabaría ab ell, y 'l
pobre Peret, que tal era lo nom de l' hereu, era una sombra alta,
prima, esgroguehida, de llavis morats, ulls sense brill y caminant
depressa cap á la sepultura. ¿Y no tenia germans en Peret? No n' hi
faltavan, més per desgracia, cada any al naixer l' un se 'n moria un
altre, lo qual era la desesperació de sa madrastra, la senyora Catarina.

Era aquesta, la segona esposa del rich propietari nomenat com
son fill gran Pere, lo qual havent quedat viudo de la primera muller
y sense més fill que 'l noy malaltís que havem dit, tement que s' extingis
la seva casa, cercà per espresa á uua pagesa jove y de bona
familia, y ab las bonas relacions d' una casa com aquella y més ab la
esperansa d' esser la noya la mestressa, puig l' hereuhet no era altra
cosa que un cadavre, la nena jove y hermosa consentí en ser la espresa
d' un home que li doblava la edat y la madrastra de son fill.

En Peret morirà sense remey, se deya per sí la noya ambiciosa, y
jo y mos fills serém los amos de la casa. Qué més puch desitjar. Ab
aquestas esperansas se casá la senyora Catarina ab son marit, y la
dona sense cor, plena de vauitat, no sentint per son fillastre més que
odi, entrá en aquella casa com en un país conquistat.

Com lo pare digué á son fill Peret, mostrantli sa nova espresa. —
Aquí tens á ta mare, ell li contestá ab llàgrimas als ulls. — La meva
mare es al cel. Aquesta es la senyora Catarina.

—Tens rahó, contestá la madrastra, de mare no n' hi ha més que
una, y 's retirá.

Aixís comensaren sas relacions la madrastra y 'l fillastre.

Per ella, aquell noy no fou més que un embarrás prompte á despareixer, per ell aquella hermosa dona no era més que una intrusa que ocupava lo lloc de la bona senyora Madalena sa disfunta mare, las quals besadas encara li semblavan al pobre nen que sentia en sas galtas esgroguehidades.

II

LO PRIMER FILL

Quina alegria hi ha en la casa més rica del poble de... Com se senten las campanas de la vehina iglesia que repican á bateig! Com se veu la comitiva d' homes ab sos gambetos y ab vestit de festa, y de donas ab sas mantellinas blancas y sas corbatas de seda de color, brodadas d' or ab sas faldillas negras, sos gipons guarnits de puntas y ab lo bellissim trajo de pagesa, adornant los hermosos fronts de las bellas catalanas, los llassos de vellut negre y puntas del ret que tan bonicas las feya!

¿Cóm riurian las nostras avias si surtissin de sas tombas y vejessin á sas netas vestidas com ninots, imitant á las donas perdudas de Paris y fentse lletjas sense serho?

La comitiva sortia de la iglesia y 's dirigia á la casa venint de batejar á un nen, fill del senyor Pere y de sa segona esposa.

Aquell nen era un pom de flors.

¿Quina diferencia entre aquesta criatura roja y grassa, y aquell adolescent groch y alt que no te més que ossos?

Mes l' adolescent lo hi es, sa tia Maria germana de son pare, se l' emportá á casa seva, perque li feya pena al véurerlo malalt y abandonat de tothom.

Sa tia Maria havia estimat tant á sa cunyada Madalena, com aburrit á sa cunyada Catarina; així es que tement per la vida de 'n Peret demaná permís d' emportársel al pla de Barcelona ahont estava casada la Maria ab un rich amo d' hisenda, en la qual casa en Peret més que una tia trobá una mare, y la senyora Maria li prodigà tants cuydados que l' jovenet comensá com qui diu á renaixer, si be molt lentament, mes per aixó tots sos parents lo donaren per mort, no creyent hi hagués remey per sa malaltia de tisis.

— No t morirás, fill meu, li deya sa tia, puig á falta de mare jo ho seré teva, y aquella mala dona ta madrastra no logrará que sos fills siguin hereus. Deu la castigará y li donarà l' pago que mereix, y Deu semblá sentir lo que deya la bona Maria.

Aquell pom de flors que batejaren tan hermós, tan gras, com si un mal vent l' hagués tocat, comensá á marcirse abans de l' any y sa jove mare la senyora Catarina lo veié morir quedant sense consol.

Era natural que 'l germá gran en Peret, assistís á l' enterro de son germanet, y 'l jove vinguó.

Al véurel la madrastra se desesperá.

Gracias als cuydados de sa tia María, lo jove 's pot dir que havia renascut.

No era aquella perxa llarga y prima ab galtas moradences. Era un jovenet blanch y ros com un inglés ab ulls blaus hermosos y una rosa á cada galta.

—Ets ta mare la Madalena que al cel sia, li digué una altra tia que estava casada en lo mateix poble.

La Madalena era blanca y rossa, semblaava una francesa tan roja estava, ben diferent de la madrastra que es negre com una gitana.

Enterraren lo petit, mes la María s' empenyá á portarsen altra volta á l' hereuhet.

—Aquella mala dona, la madrastra, nos lo mataría Pepa, deya á la seva germana, li donaría matzinas, y ab permís de son pare la María s' emportá al noy.

La madrastra quedá sens consol y plena de ràbia y gelosía, dihent:—Ningú 'm pot veurer ni pintada y tots diuhen que la Madalena era millor que jo, y per últim lo meu fillet s' ha mort. ¿Qué será de mí si 's mor en Pere y quedo sense fills. Sens cap mirament me traulant de casa l' hereuhet y sas tias que m' aborreixen de mort.

III

L' ALTRE FILL

Altra volta repican las campanas del poble de..., y de sa millor casa surt un bateig. La senyora Catarina es mare y te una nena com un ramell de flors.

En Peret ha sigut lo padri de sa germaneta jont ab una germana de la senyora Catarina y quan lo senyor rector ha preguntat quin nom donarian á la nena, en lloc de donar la dreta á la padrina com s' estila, lo jove ha pres lo nom y ha posat lo de Madalena á la seva germaneta, nom odiat per la madrastra, perque li recordava 'l de la seva antecessora.

—Li dirém lo segon nom, digué la senyora Catarina quan li di-
gueren.

—Bon nom té, digué son marit y alegí. Fássia Deu que sigui tan bona com la que 'l portava, y á la noya se l' anomená Madalena.

Aquesta visqué, mes may sa mare l' estimá com á son primer fill mort, si be era hermosa semblant en tot á son germá Peret.

Un any més tart altra volta fou mare la madrastra y tingué un noy que també visqué, y ab cinch anys ne tingué tres.

En Peret estava restablert, era ja un jove y tractava de casarse, mes temia lo portar á casa una noya per pór de la madrastra, la qual manava en la casa y feya d' única mestressa.

La senyora Catarina s' havia imposat á tothom y la seva voluntat era lley baixant lo cap devant d' ella lo seu marit, l' hereuhet que ja vivia en la casa y tothom que habitava en ella y á fora d' ella.

Se pot dir que la segona muller del senyor Pere era la senyora del poble.

IV

L' EMBRUIXAMENT

Quinas nits passa una mare al costat del bressol de son fillet malalt; ¡quantas angúniás y quant desconsol!

La mort que havia respectat als fills de la senyora Catarina, torná altra volta á ficarse en aquella casa y de tres serafinets hermosos que Deu li havia donat no n' hi restava més que un y encare 'l tenia malalt, amagrit y pres d' una malaltia extranya.

De metjes, curanderos, saludadors y demés que curan no n' volgueu més perque per tot s' havia corregut, pero en vá.

Un dia la esposa del senyor Pere estava al capsal de son derrer fill, puig no li vivia més que la Madaleneta la nena. La madrastra estava desesperada. Son fillet no la coneixía ja y semblava próximo á morir. Junt á sa mestressa hi havia un mosso de la casa. Un home feréstech, mitj bestia mitj persona, pero fidel y portant lley á la casa com lo primer y mirava ab ulls esgarriats al nen que 's moria per punts

—Desgraciada de mí, deya la senyora Catarina. Aquesta criatura se 'm morirá y jo desesperada faré un cop de cap.

—No temeu mestressa, li digué 'l mosso. No se vos morirá l' Angelet, perque jo faré un atentat. Mestressa, vos volen mal. La senyora Maria la vostre cunyada, es molt amiga de la vella de cal Misericòrdia y la

vella de cal Miseria es bruixa, y ella y no altre vos mal mira als vostres fills.

—Tens rahó, digué la senyora Catarina. Una dona que tot ho endevina ja 'm va dir que no faltava qui 'm volia mal, y ma cunyada la María sempre m' ha aborrit. Ella's val de la vella Miseria y aquesta me mata 'ls meus fills. Oh Deu meu, qui 'm deslliurará d' aquesta mala bruixa?

—Jo, mestressa, digué 'l mosso aixecantse. La vella de cal Miseria no viurá demà.

Y sortí, perdentse en la foscuria dels corredors de la casa.

V

UNA ASCENSIÓ

Sota d' un marge damunt del qual s' aixecava l' antiga iglesia del poble 's veia una caseta negra y rònega feta de tāpia tenint baixos y un sol pis. Aquella casa era á cal Miseria.

La família se componia d' una vella, son fill, la dona d' aquest y quatre fills entre noys y noyas, pero tots ja grans.

No sabém perque la posició d' aquesta família era pobre, puig hi ha persones que gracies á la seva industria una pesseta se 'ls torna un duro, y altres demanyotats un duro se 'ls torna una pesseta. Aixis succebia á cal Miseria.

Tots eran joves menos la vella, tots podian travallar, noys y noyas, y tots eran pobres sense saber perque.

Aixó ho havém vist mil vegadas y com allí ahont no hi ha pá tot son rahons, no 'n faltavan á cal Miseria, y la vella que tal volta pensava més que 'ls altres era la que cridava més y 's veia aborrida de sa familia y del poble enter, y com era lletja, mal mirada y anava sempre mal vestida, escabellada y bruta, la canalla comensaren á ferli mosas y áapedregarla, exasperantla, de manera que ella 'ls tirava las més terribles maledicions entre renechs y malas paraulas.

Volgué la casualitat que algun dels insultadors de la desditzada vella morí; entre altres, un que morí de mala mort ofegantse dintre un rech, y sa mare exasperada doná en dir que la vella de cal Miseria ab sas maledicions era la causa de la mort de son fill.

Ja n' hi bagué prou, y 'l poble en pes senyalá com á bruixa á la pobre vella, y si un estava malalt, si queyan pedregadas, si un llam

queya en una casa, si 's desfeya un casament, si succehia qualsevol desgracia, de tot ne tenia la culpa la vella Miseria.

Ningú en tot lo poble la podia veurer, excepté lo senyor Rector, home compassiu é ilustrat, veritable cristiá, que la favoria y la consolava en son aislament tenint compassió d' aquell sér que sense mereixeho era odiat per tot un poble.

Bé es veritat que res li mancava á la vella, que li feyan caritat en las casas del poble, pero aquella almoyna no era donada de grat sino arrencada per la pór y tots los que li feyan caritat haurian desitjat véurela morta.

Aquesta es la bruixa que segons se creya havia mal mirat als fills de la senyora Catarina.

La amistat de la vella ab la senyora María ja datava de quan aquesta era fadrina, y com la senyora María era instruhida y no creya en bruixas, compadeixía á la pobre vella, la socorria y la consolava cada vegada que la bona senyora anava á veurer á son germá, lo qual tampoch participava de las nécies preocupacions del poble, no succehint aixís ab sa segona muller, dona sense instrucció, plena de fel y mal pensada, creyent més que en Deu, en bruixas, mal mirats, ulls presos y totas las ximplerias que creyan y per desgracia creuhen encara en molts pobles y no pochs en ciutat.

Era sol cayent de la tarde, y 'l mosso feréstech de casa 'l senyor Pere estava en un camí fondo á un quart y mitj del poble.

Lo mosso portava una vara de freixa en sa mà dreta y semblava esperar ab impaciencia.

Llavors se veié venir un bulto embolicat ab una caputxa blanca bruta, faldillas apedassadas, ab un cistell de canyas molt vell al bras y apoyantse ab una cosseta y caminant ab pena.

Lo mosso feréstech arbolá lo bastó y se plantá darrera de la desditxada vella.

— Ey, á vos mala bruixa, li digué ¿per qué haveu mort als fills de la senyora Catarina?

— Jo? contestá esporuguida la vella. ¿Qu' has begut avuy, per creurer aixó? Visten á dormir si no estás bó, y deixam seguir mon camí que 's fa tart.

— No 'l seguireu com hi ha Deu, cridá 'l mosso, y no embruixareu á ningú més, y donant una terrible garrotada á la vella, en un cop la feu càurer estabornida, cridant:—¡Assistencia! ¡Necessitat! ¡Qué 'm matan! ¡Assistencia!

Llavors aquell home se convertí en una fera y mentres cridava:—

Mala bruixa, haveu mort als fills de la mestressa, vos mataré com á un gos, redoblá las bastonadas entre 'ls alarits de la infelissa, fins que aquesta ja cessá de cridar y quedá estesa á terra sense moviment ni paraula.

Aquell home acabá sos cops, s' acostá á sa víctima la tocá ab lo peu. Ja no 's movia.

—Ja 'n te prou, digué groch com una cera pero satisfet de sa acció. Lo que es per ara no embruixará á ningú més.

Llavors sentí los picarols d' un carro que venia y fugí per pór de ser conegut.

Poch després un home manant un carro comparegué, quedant parat al veurer en mitj del camí á la pobre vella morta, més al acostarshi veié que encara 's movia y, com lo carreter tenia bon cor, prová de socórrela y la carregà en son carro casi be morta.

—Es la vella Miseria, digué mirantla ab la repugnancia ab que la mirava tot lo poble, pero afegí: si fos un gos be l' hauria recullit, y la portá á casa seva, es á dir á cal Miseria.

La pobre vella torná en sí y demaná que anessin á trobar al batlle y al senyor Rector.

Per fortuna lo batlle 's trobava á casa, y la vella á la qual anà á veurer li declará l' atropell del que havia sigut víctima y 'l nom del mosso que la havia mal tractada.

Lo senyor Battlé ho feu escriurer y 'l mosso fou arrestat en la casa de la Vila.

Lo senyor Rector confessá á la infelissa!

Tres dias més tart las campanas de la iglesia tocavan á morts per la vella de cal Miseria.

Dos dias més tart, las mateixas campanas tocavan á albat per lo fillet de la senyora Catarina.

La bruixa fou morta, mes lo nen no se salvá.

No tingué cap més fill la esposa del senyor Pere, no quedantli més que la Madaleneta, la filla aborruda. ¿Per qué visqué aquesta, morintse tots sos germanets?

Res d' extrany.

Fora 'l primer que morí, com moren moltes criaturetas abans d' arribar al any, las demés moriren de viciaduras de la seva mare.

La senyora Catarina no negava res á sos fillets. Sempre 'ls donava llaminerías y tot quant volian, produhintlos indigestions que 'ls portaven á la tomba.

La senyora Catarina no creya en metjes y tot eran curanderos,

saludadors y donetas, y entre uns y altres donaren compte dels fillets de la esposa del senyor Pere.

Com la nena era l' aborrida no li donaren requisits ni llaminaduras, y pujá guapa, robusta y 's feu una hermosa jove.

Mori lo senyor Pere; lo mosso feréstech l' assessí de la pobre vella fou condempnat á presiri, y gracias á unas quantas dobles de quatre, la senyora Catarina s' escapá de formar part en aquella causa criminal.

Mes tard en Peret se casá ab una hermosa pagesa, y la Madaleneta ab un bon hereu.

La senyora Catarina deixá la casa de son marit y visqué sola.

No envelli gayre. Atacada per un mal terrible, un cranch al pit, morí com havia viscut, rodejada de curanderos, saludadors y donetas que la mataren ab sos remeys.

Encara viuen los descendents de 'n Peret y de la Madaleneta haventnhi una veritable colla de guapos pagesos y hermosas pagesetas, uns y altres emparentats ab las millors casas de nostra Catalunya.

FRANCISCO DE PAULA CAPELLA.

LO DARRER

Aquest any molt més trist jo me 'l miro
que 'ls altres que 'l temps ja ha allunyat:
veig tristes per tot hont me giro,
ni una sombra de goig hi he trobat.

¿Es qué faig lo darrer de la vida?
¡Qui sab! Potsé 'l faig.

Primavera embaumada y riallera
no es per mí ja covada de flors;
fins l' aubada la veig ploranera,
despullada la guayto d' amors.

¿Es qué faig ma darrera florida?
La faig. Díumho 'l cor.

Y fins tu, ma estimada poesía,
que tan dolsa 't trobava jo avans,
ja no 'm donas consol ni alegría;
fins escolto per forsa 'ls teus cants.

¿Es qué faig l' últim cant de ma vida?
¡Ah! si. L' últim faig

† FRANCESCH PELAY BRIZ.

DESITJOS

M' agrada mirar lo llamp
medir espays infinitis;
la ronca veu de l' Occeá
demanar més ample llit.

En nit placévola 'm plau
dels llantions del cel lo brill,
la lluna que com sultana
passeja per llurs jardins.

M' agrada mirar la terra,
son manto de flors vestir,
y de cent aucells cantayres
aqueell admirable instant.

• • • • •
Devant tantas maravellas
me miro jo tant petit
y veig lo criador tant gran
de qui som sols un esquitx.

EMILI PASCUAL.

LA TARDOR

Missatjera del hivern.

Los arbres tot son despullas,
ja n' ha arribat la tardor;
lo vent sá caurer las fullas
com las il-lusions del cor.

De bon matí 'ls jardins miro
sense rosas ni clavells,
y d' anyoransa suspiro
vejent lo bosch sense aucells.

L' aureneta forastera
prest ne fuig de nostre espay;
¡semebla que la Primavera
no tingui d' arribar may!

Las vetllas fredas ja venen
y aquells matins plens de neu,
los vellets sols se sostenen
prop la llar, pregant á Deu.

Quant lo sol se 'n vá á la posta
deixa 'l cel plé de tristor;
lo jorn dels morts ja s' acosta.
¡Y, que es trista la tardor!

EDUART NOVELL.

LA BISAROCA

NASQUÉ de pares miserables, y fou ja al eixir del bressol tan desgraciat, que als quatre anys d' haver devallat á aquesta miserable vall de llàgrimas perdia en lo terme de vinticuatre horas pare y mare, víctimas d' una enfermetat contagiosa, que fent també presa en ell, se n' hi dugué per penyora un bon tros d' enteniment.

Un seu oncle de Coll sa-Llongas, masia del peu de Caralps, se l' va afillar gayre bé per forsa, y tant ell com la seva dona l' amor ja se l' havian de menester per la seva canalla, de la que gracias á Deu ne tenian un bon gavell; ell va quedarse ab los reganys y las patacades.

Als catorze anys era ja tan gran que aparentava tenirne setze, pero l' enteniment no li havia pas crescut.

Cuydava un remat de vacas, y may l' havian hagut de renyar per enjegarlo tart, ni per tancarlo d' hora. Feréstech y esquerp portava los ramats pels llochs més aspadats y solitaris, y quan lo tenia en una fonalada que no se li pogués esgarriar, pujava al cim dels turons, y se passava las horas disfrutant de la soletat, única cosa que podia aymar, no trobant en lloch qui li portés afecte.

N' hi bagué prou ab que un dia son oncle li digués devant de tots:
—Semblas la Bisaroca, encara no veus áima viventa que ja fuges,—
perque li quedés sempre més aquest nom.

—Altrement Andreu, avuy so trobat á la senyora Angeleta, y m' ha dit que 'l mosso que tenian se 'ls n' havia anat, y diu que pendrian á l' Ambrós.

—Tafloch, aixó plá, si aquest baytet no serveix més que per dur ramats á la pastura.

—Ja veurás Andreu, no s' hi pert res á probarho; en Peret ja te deu anys y ja es bo per guardar lo nostre ramat, y tan mateix per nosaltres es ben carregós l' haver de mantenir á l' Ambrós. Menja més que un mal grà.

La conversa durá llarga estona per aquest istil entre 'ls oncles del Ambrós un diumenge al tornar de missa matinal, y no varen tardar molt en convenir en que farian un bon negoci si podian donar entenent als senyors de la Roca á que prenguessin per mosso á son nevot.

Tant ho cregueren aixís que se n' hi anaren aquella mateixa tarda, y 'ls tractes aviat varen esser lligats y no podia succehir d' altra manera, puig l' Ambrós á sos oncles los hi feya nosa, y als senyors de la Roca molta compassió.

L' endemá mateix li varen accompanyar.

Los senyors de la Roca eran uns bons senyors si n' hi ha, y sufrían ab paciencia las genialitats del Ambrós qui per altra part no era de mal sangro.

La Marió sobre tot, era qui 'n sabia tréurer més partit. Veritat que era una noya com no 'n corran; era un pomet de flors boscanas, com elles innocentia y hermosa.

Va ficarse entre ceya y ceyá que havia d' ensenyar á la Bisaroca de llegir y escriurer, y ja saben que la gent de montanya son tossuts.

Encara no 'l veia ajassat al escon fent petar una bacayna ó mirant d' assí d' allá ab sos ulls de mussol ja era á estirarlo pel jech.

—Alsa gandul cap á estudi,—y vulgas no vulgas si os plau per forsa

lo feya assentar, y ab las becerolas á la una má, y una agulla de fer mitja á l' altre, li anava mostrant las lletras del abecedari, y si no responía depressa li donava un pessich com una catedral.

Lograr que ell arribés á llegir era un impossible, pero comensava ja á saber alguna lletra. Mes tinch per mí, que en mitj de son idiotisme tenia prou sentit comú per mirar més aviat los nevats dits de la mestra, que no 'ls signes (per ell cabalístichs de las becerolas).

Mes d' un cop la Marió l' havia atrapat que se la mirava embadatit, y, fent l' ullot á la Antonia, una criada si fa no fa del mateix temps y humor que la Marió, reyan com un parell de bojas, y encara reyan més quan veyan que ell no sortia de son embadaliment, ni ab la fressa de llurs riallas.

La Marió li portava afecte y aquella naturalesa indómita y salvatje era un xayet al seu davant.

* * *

Dos anys més tart una vetllada de Juliol arribá á Caralps un jove de Barcelona, que per consell dels metjes anava á refer sa gastada naturalesa en aquell sanitós país. Anava intencionadament a Caralps, porque era parent d' una família del poble, y 'l metje li havia indicat com al millor lloc d' estiuhejar, puig allá no podia trobar tentacions contra 'l régimen de vida que li convenia, y també molt especialment per la seva elevació.

Pero no sabent avenirse á una vida á que no estava fet, y no parlant á son gastat cor la bellesa d' aquella rústega naturalesa, baixava cada dia á Ribas, y casi estava ja decidit á anarsenhi del tot, quan la festa major li doná lloc á coneixer á la Marió en lo ball que varen fer á plassa.

Tenia en Pepet trenta un any, y havia abusat tan del plaher, que feya ja dos ó tres anys que no havia sentit una verdadera passió. Mes fet com estava á tractar ab gent de cor gastat y fals, l' ignorència, joventut y frescor d' aquella gentil flor boscana encengueren en son cor una passió tan forta com bagués pogut sentir en sos millors temps.

Com á home práctich coneixia be 'l terreno que trepitjava, y sabia que l' havia de guanyar pam á pam. Per aixó, en primer lloc se feu presentar á casa de la Marió, y anava allá á sostén pacientment quatre ó cinc hòrs de fastidiosa conversa ab sos pares, per anar guanyant lo cor de la crédula xicota. Y ho conseguia. Ningú es capás

de figurarse l' efecte que fa a una noya inexperta lo sentir lo llenguatje del desengany, aquell parlar ab tanta naturalitat d' infinitas de cosas que á ella tan sols de pensarhi li debategava l' cor ab nova forsa, y li pujava á sas galtas la rojor del desitj ó de la vergonya.

En Pepet coneixia molt be tot l' efecte que produgia á la noya, y creyent ja l' hora oportuna, comensá á passejarse pel camí de la Roca á Caralps á las horas en que la noya anava ó venia del poble, y á la tercera vegada, deixant ja l' pretext de la casualitat, li digué que l' esperava allá porque no sabia passar un dia sense véurerla, y tot lo demés en fi que 's diu en aquests cassos.

Llavors fou quan donantli un pretext, que no més podia creurer una noya de la poca experiència de la Marió li digué que no la podia demanar á sos pares en matrimoni, pero que desde aquell moment se podian ja contar per promesos puig tan aviat com son pare, qual consentiment esperava, tornés de viatje cumpliria lo promés. Y se l' creya la pobre Marió.

* * *

La Bisaroca havia canviat molt.

Tot venia de que la Marió lo mirava ab mals ulls.

D' ensà que coneixia á n' En Pepet, las miradas de la Bisaroca l' ofenian y, com si busqués per ella l' engrunyament que gastava ab los demés, li reganyava tot lo dia sense la més petita rahó.

Ja no l' ensenyava á llegir, ni li arreglava la roba ab aquella carinyosa sollicitud d' avans, fugia de la seva vista, y encara no l' veia embadalit mirantla ja l' enviava á fer una feyna ben lluny.

Al principi la Bisaroca los espiava tot.lo dia. Per tot arreu ahont En Pepet y la Marió tenian la més petita entrevista allá compareixia l' Ambrós.

La Marió li tingué de dir que no l' volia veurer mes, que marxes al bosch si no sabia que fer, pero que no se li posés may al devant.

Cregué, com creya sempre á la Marió, pero de mala gana, y desde aquell moment se torná bosquerol com quan estava á casa son oncle, fugint de la companyía de la gent.

Cap á principis de Setembre la senyora Angeleta comensant á desconfiar de las intencions d' En Pepet prohibí á la seva filla la més petita conversació ab aquell, com no fos al seu devant, circumstancia que si á primera vista sembla una dificultat no ho era als ulls d' En

Pepet qui, desitjava obligarla á tenir entrevistas d' amagat, que era de lo que anava al darrera temps ha.

Aixis ho explicava á un company que havia agafat en lo café, y ab qui sortia á passeig. La cuestió es molt clara, deya En Pepet, jo li dono una cita en un lloch amagat ¿Qué s' esbera? puch donaïho per perdut ¿Qué compareix? crech que tinch la partida assegurada. De totas maneras en si ó en no, demá veurém, y dilluns á Barcelona á contarho en lo café.

Aquest tros de conversa com molts altres trossos per l' istil tinguts en diferents dies y llochs en sos passeigs ab aquell company, l' hauria pogut sentir la Bisaroca, que en son idiotisme entenia més ó menos de que s' parlava, y á qui tinch per mí que 'ls gelos li obrian bon xich l' enteniment.

Lo dissapte, eran las set del vespre, que la Bisaroca encara no havia tornat del bosch ahont havia anat á fer llenya, pero com d' un quan temps á aquella part s' havia tornat tan bosquerol ningú 'n feu cas á la Roca.

Lo pobre Ambrós estés darrera uns quants rebrolls de pi en lo pinar de sota la casa avar sava arrossegantse com las serps.

Los ulls li espurnavan, lo cor li bategava com si volgués rompre son pit, las mans li sagnavan y en son deliri estrenyia ab farsa las brancas tendres que li venian á má que li pagavan llurs caricias omniplent de feridas. Quan hagué avansat un bon tros d' aquesta manera, alsá 'l cap ab precaució y aixís permanesqué mitja hora llarga, sense moures poch ni molt. Las llàgrimas que de tant temps no li havian mullat sas colradas galtas li queyan grossas y ruhentas cara avall, sos dits s' havian enfonsat en terra crispats, nerviosos y aixamplava 'l pit, ab farsa, perque sentia un nú en lo coll que no l deixava respirar.

De sobte com ferit d' una descarga elèctrica s' alsá d' un salt, y ab lo cap endavant y 'ls ulls oberts y brillants com los d' un gat en la foscor, se posá á escoltar. Si no s' enganyava part de vall se sentian los ofegats plors de la Marió.

Avensá dues passas y la veié agenollada devant d' En Pepet á qui retenia de las mans demanantli que no l' abandonés.

— Per Deu Pepet no m' abandonis, li deya quan ell desfentse d' ella marxava dihentli mitj enfadat y entre dents: T' asseguro que no ho sabrá ningú.

— Traidor, digué ella, ab veu apagada y caygué de genolls, y tapantse la cara ab las mans.

D' un bot la Bisaroca fou al seu devant. —No ho sabrá ningú, li

digué ab veu misteriosa y avans que ella tingüés temps de deturarlo corria darrera en Pepet com un gos foll.

Poça estona després la lluna feya de testimoni á una lluya ben desigual.

Un home de naturalesa robusta y vigorosa en tot l' esplet de la joventut s' abrassava á un jove ja decrépit que ni tan sols pogué fer un crit y que llensá á gropadas sobre de son assessí la sanch podrida que li sostenia la vida en aquell cos que Deu li havia donat per millors fins.

*

Devant del tribunal la Bisaroca no respongué més que á una pregunta.—¿Es vosté qui matá en la nit del dia tants de Setembre á un home en lo pinar de la Roca? li varen demanar. —Si, respongué y s' tancá en un complert mutisme del que ja no hi hagué modo de tráurel.

Poch temps pogué sobreviurer la Marió á son aymador, y ab ella se 'n haguera emportat lo secret de sa deshonra, si pagant amor ab amor no hagués explicat la magnánima conducta d' aquell idiota que haventse sapigut sobreposar á la passió de la gelosía s' havia sacrificat per lo secret de sa deshonra.

LA DONA DEL COMEDIANT

La festa Major de Campbell havia tingut per tota la comarca més crit de lo que 's pensavan sos habitants; los dos cotxes que acudiren á l'estació de Montblanch, grans com á galeras, destartelats y ballant ensemeps que caminavan, verdaders armatostes rebutjats ja d' alguna agència de transports, en un santi-amén s' ompliren dels molts forasters que ab lo tren arribaren atrets per la festa del vehí poble. A dins estaven atapahits, las devanteras vessavan persones, y fins alguns joves, temerosos de tenir que fer lo trajecte á peu, s' havian enfilat á la coberta aconhortats de séures entre bultos y de fer lo viatge entre mil incomoditats. Sols quedavan cinch personas pera colocar; un matrimoni, los dos de Reus, y també de mitja edat los dos, una dona pagesa de Reus també, una senyora viuda barcelonina y un servidor.

--Y nosaltres?—varem preguntar al que indicava ser amo de la empresa --¿haurém de posarnos á devall d' aqueix sol tant calent y sobre aquesta polsaguera més calenta encara?

--No passin cuidado, tot s' arreglará—vá contestarnos sens que demostrés fer molt de cas de nostres rahanaments.—Tot lo més que podrán fer serà retardar una mica, y per lo tant haurán de fer lo favor de mortificarse una estoneta.

Y seguit dirigíntse á un xaval que per allí 's dava manya, afegí:

—Noy, ves á la cuadra, guarneix lo matxet roig y engántxal á la tartaneta, que portarás á aquests senyors, ¿sents? manya, manya.

Un quart d' hora després arribá la tartana; era una cosa esquifida, puig tant sols cinch personas com éram, ab prou trevalls poguérem encabírnoshi. La senyora viuda y la pagesa de Reus ocupavan una part, apesar de no ésser molt donassas, mentres que 'l matrimoní y jo, gracies á lo molt esprimatxat que 'l senyor era, si bé no ho era tant com yo, poguérem ab no molts es orsos encabirnos en l' altre assiento.

—¿No té de pujar ningú més?—preguntá 'l xaval ab serietat?

—Y ahont se ficará?—preguntaren ensembs lo senyor y la senyora viuda—¿à la nostra falda?

—No, pero estrenyentse una mica... Miris, al any passat vam anarhi vuyt.

—Devia ser més gran aquesta tartana l' any passat; toca, toca, que lo que aquí falta no es personas, sinó tartana—replicá 'l senyor un bon xich picat.

Seguidament, se colocá en son assiento de la vara, doná cuatre crits, y 'ns posárem á caminar.

* * *

—Que tal, ¿no 's diu si fan gayre bona festa Major enguany á Campbell?—preguntá la senyora viuda á la poca estona d' havernos posat en marxa.

—Ah, si senyora sí; miris, comensi per contar que hi ha tres músicas, un envelat, lo *ball de Serrallonga*, y, sens duple lo que eridará més l' atenció, la nostra companyia dramática que hi vá á donar una representació de *Lo Ferrer de tall* y un' altre de *Lo primer amor*.

—En nom de Deu que 's prepara bona festa—feu extrenyada la senyora.—Y vosté segons diu es de la companyia, ¿eh? los demés ja suposo que serán de Campbell, ¿no es veritat?

—¿No ha vist que ells sols han omplert casi un dels cotxes?

—Ah! ja deya jo: vetaquí porque ha vingut tanta forasterada!... Y vosté, donchs, ¿es prou que no vagi ab ells, es prou que 'ls deixi?

—Oh, senyora, ja ho diu vosté; ¿sab porque 'ls deixo? per no

deixar á aquesta—digué dirigintse á la seva dona—Home casat, ruch espallat.

—Per no deixarme á mí, per no deixarme á mí;—feu geniosa sa mulier clavant en ell sa mirada—Me sembla que millor pots acompañar á la teva dona que á n' aquells diables de comediants y... de comediantas.

—Si, té molta rahó la senyora—contestá la viuda—¿á qui pot accompanyar millor?

—Vaja, ja hi tornem á ser; sembla extrany que encara t' duri la gelosia! y seguit dirigintse als demés:—No's creurian lo que l' engeloseix lo véurem anar ab mos companys..

—Y companyas - interrompi concirosa ella.

—Mira, —continuá ell augmentant lo calor de la paraula—d' aquí en avant, pera ferte contenta, t' hauré de fer moxaynas; no sé perqué ets així. Avans podias queixarte, sí, no ho negaré; pero ara, ara que m' he tornat l' home més bó de la terra!...

—Avans y ara lo mateix—replicá la pobre dona ab la tristesa é ingenuitat propia de la víctima que per tot busca pregonar son martiri.

—Es dir, que ab lo temps també ha fet de las sevas lo senyor?—preguntá la viuda.

—Lo que es propi de la juventut, de caps que encara no han posat enteniment, pero ara...

—Ara com avans, te torno á repetir: Senyora si vegés quin cor més negre tinch...

—Oh, vosté, si fa aixó (y dispensim que li diga) obliga que un bon marit...

—Pero quan li dich que la mateixa gelosía li fa dir!... —interrompé 'l comediant.

—Si, gelosía, gelosía, pero si m' esclamo es perqué tinch rahó; vols provas? vols que te 'n doni devant d' aquesta gent?

—A veure, esplicat; quant jo sé que en res he faltat... fa 'l menos...

—Ahir, ahir mateix a Reus. Figúrinse que vá venirme 'l noy petit dhentme: Mámá, mamá, al teatro, una flamenca ha fet un petó al papa. Ja ho veuhen, ja ho veuhen si tinch rahó de queixarme; tinch un cor més negre!

—Y ara, y ara, ¿aixó fa vosté?—feu extranyada la senyora viuda, ensemgs que jo 'm veyá obligat á reprimir una riella tement oféndrer á la pobre dona.

—Pero ja t' vaig dir ahir mateix que me 'l vá fer de sorpresa, sense que jo ho volgués—replicá ell.

—¿Es prou que cap home me 'n vé á fer cap á mí?

—¿Qué vols que t' hi diga jó; potser no agradas prou.

—Més guapa que tú soch; sinó, que ho digan los senyors. Mírinse, aqueixas donotas mateixas m' ho han dit més de cinquanta voltas: si nosaltres fossem al lloch del seu marit, al véurer que teniam una dona aixís, no 'ns ne mirariam cap més de una hora lluny; y s' enamora de nosaltres que som tant lletjotas!

—¿Y aixó 't diuhen las cómicas?—preguntá 'l seu marit.

—Si, las flamencas, las flamencas m' ho diuhen—replicá ella ab veu segura y com sentíntse capassa de ofegar tots los rahonaments del seu marit.

—Donchs creume que la saben bastant llarga; sembla extrany que te las creguis, quan veus clarament que no més ho fan pera ferte desesperar. Es clar, saben que portantli novas de mi se desespera y ¿qué fan? la veuhen y lo seu senyor asó, lo seu senyor alló y fins lo de més enllá.

—Quant ho diuhen per alguna cosa ho dirán—replicá de nou ella.

—Per res més que pera ferte enrabiart a tú.

—Tal vegada vosté s' ho pren massa en sério, senyora —interjectá la viuda, que en aquella curta estona havia cambiat de parer—Miri que aquestas donotas son capassas de posar foch al mateix mar.

—Es lo que jo li dich, sinó que ella...

—Bé, bé, no 'm queda altre remey que conformarme. Bé ho sé prou, siga la voluntat de nostre senyor, però...

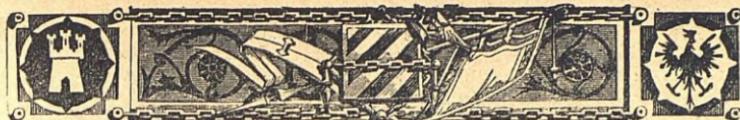
—Que hi volem fer,—digué la pagesa que fins allavoras no havia pres gran part en la conversa; aqueix mon es un calvari y nostre Senyor, al néixer, já nos dona una creu á cada hú. Qui més petita qui més grossa tots la portem.

—Ja té rahó la senyora, ja—diguérent tots al ensems.

—Mírinse, continuá—¿yolen creu més pesada que la meva? jo tinch un marit que té la desgracia que encara no veu un estanquillo ja té 'l beure al cap, y no 's creguin que begui molt, nó, encara no ha fet un cuarto ja pert lo mon de vista. No hi ha dissapte ni diumenge que no 'ns mogui escàndol á mí y á la noya, y encara si 'ls digués que fins nos arriba á pegar!...

—Tot es prou desgracia—contestaren tots á chor.

—Senyors,—digué seguidament aquell xavalet saltant de la vara al ensems que aturava la tartana—aquí 's baixa.

LO CASTELL DE SABASSONA

Del cim d' aquesta serra
de Vich jo veig la plana,
hermosa com sultana
de dols mirar joliu.

Lo Ter que serpenteja
formant bellas joguinas,
vernedes peregrinas
per tots costats del riu.

Jo veig pobles y vilas
masías y cabanyas,
y singles y montanyas,
en mitj d' un vall immens.

Y 'ls Pirineus contemplo
ufans de sa altivesa,
y veig per tot impresa
l' imatje gran del Cel.

Lo sol que va á la posta,
boyrinas vaporosas,
de fàbricas nombrosas
l' espés y negre fum,

Remors, confosos écos
de dol y d' alegría,
de vida y armonía,
l' intens pélach de llum..

Y tu castell t' aixecas
en mitj de tas murallas.
Recordan cent batallas
tas torres y marlets.

Encar l' escut de pedra
lo teu portal sombreja,
encar per tot rumbeja
l' orgull de ton poder.

Barons que t' habitavan,
los guaytas que tenias,
los furs que possehias.
¿ja jauhen en l' obli?

¿Lo trobador no canta
en tas desertas salas?
¿Qué n' has fet de tas galas
de tos torneigs gentils?

Gegant la torrentada
del temps que tot ho assola,
ab sa feixuga mola
ja tot ho ha arrasat.

Avuy son antigallas
aqueus blasons tan nobles,
ayuy riuhen los pobles
de somnis delirants.

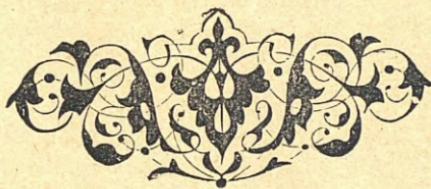
Si un jorn, ¡oh patria mía!
ja feta pols ta historia,
no resta ni memoria
de ton passat gloriós;

Aquí, en mitj de la runa
pel temporal ventada,
mon ànima endolada
vindrà á exhalar son plor.

FRANCISCO DE FEBRER.

(Del *Esbart de Vich.*)

Tabernolas, Agost de 1879.

115

* * *

Pobre amant, de dia en dia
va més trist y pensatiu;
cap desitj, cap esperansa
dins son cor pot ferhi niu.

Cada tarde quan lo trovo
lo veig sech, esgroguehit,
com malalt tot sol divaga
y s' allunya del brugit.

Pobre amant, sembla una planta
que l' mal temps ha despullat,
quan lo sol fa mala cara,
y l' brançatje es inclinat.

Las faccions d' aquella morta,
tendre flor que 's va marcir,
per l' amor ara evocadas
li demanan un suspir.

¡Ay! la jove primavera
ab sos cants de rossinyol
y l' octubre ab tardes curtas
l' han trovat tot sol ¡tot sol!

Los recorts dels jorns flayrosos
van cercantlo dolsament:
com los grans d' un bell rosari
los repassa ab sentiment.

En sa jove fantasia
reviu ella cada nit;
per tothom es dissipada
i y la veu son esperit!

Perque esmenta que l' oblidan
cada jorn l' estima més
y aquells llassos y flors secas
sab ruxarlas ab un bes.

¡Quanta trista poesia
m' encomanas, pobre amant,
mentre espero que m' redime
un amor etern y gran!

Deixa donchs que mas estrofas
planyen ara 'l teu dolor,
que també sobre la terra
i pobre amant! crech en l' amor.

RAMON D. PARÉS.

PRECH

M' enviares una rosa, y desfullada
la guardo, nina, avuy.
La guardo desfullada y vull depressa
calmar lo teu enutj,

Cada una de sas fullas vermellencas
enclou una ilusió:
passió per esser al cel... desitj de viure...
la fé... y 'l teu amor.

¿Veritat que totas ellas aplegadas
no poden existir?
Massa ho sé: per mon mal, bella nineta;
per xó la desfullí.

M' han dit: pera probarme qu' es follia
trobar lo bé en eix món,
que ab ellas tinch de ferne un' altre rosa
que culli mos petons.

¡Ay, no pot ser, hermosa! Mes tos llabis
que rebin lo meu bes.
¡Tos llabis que serán aquella rosa
que 'm mostraría 'l cel!

ALFRET ELÍAS.